memorii | jurnale

Principesa Ileana a României, fiica regelui Ferdinand și a reginei Maria, s-a născut în 1909, la București. A studiat în Marea Britanie, iar în 1931 s-a căsătorit cu arhiducele Anton de Austria. Spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, principesa Ileana revine în România și începe demersurile înființării unui spital în zona Branului, unde se stabilise împreună cu familia. Destinat îngrijirii răniților, dar și oamenilor din împrejurimi, așezământul avea să se numească, în amintirea mamei sale, Spitalul „Inima Reginei". În ianuarie 1948, după instaurarea regimului comunist și abdicarea regelui Mihai I, principesa Ileana a fost nevoită să aleagă calea exilului, stabilindu-se în Statele Unite ale Americii. Se stinge din viață în 1991, după ce vizitase, cu doar câteva luni în urmă, țara în care s-a născut.

ILEANA
PRINCIPESĂ DE ROMÂNIA

SPITALUL „INIMA REGINEI“

Ediție îngrijită
și traducere din engleză
de Florin Sandu

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Iulia Vladimirov
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Corina Roncea, Dan Dulgheru

Tipărit la Paper Print – Brăila

Ileana, Princess of Romania
Hospital of the Queen's Heart
© The Orthodox Monastery of the Transfiguration
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2018, pentru prezenta ediție românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Ileana, principesă a României
Spitalul „Inima Reginei" / Ileana, principesă de România;
ed. îngrijită și trad. din engleză de Florin Sandu. – București:
Humanitas, 2018
ISBN 978-973-50-6285-9
I. Sandu, Florin (trad.)
821.135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30

CUVÂNT ÎNAINTE

Principesa Ileana a României, fiica regelui Ferdinand și a reginei Maria, s-a născut în 1909, la București. A urmat studii în Marea Britanie. În 1931, s-a căsătorit cu arhiducele Anton de Austria, cu care a avut șase copii: Ștefan, Maria-Ileana, Alexandra, Dominic, Maria-Magdalena și Elisabeta. Spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, împreună cu familia sa, principesa s-a întors în România, la Bran, unde a înființat Spitalul „Inima Reginei". În ianuarie 1948, după instaurarea regimului comunist și abdicarea regelui Mihai I, principesa Ileana a fost nevoită să aleagă calea exilului, stabilindu-se în Statele Unite ale Americii. În 1954, divorțează de arhiducele Anton și se căsătorește cu doctorul Ștefan Isărescu, de care se va despărți însă peste câțiva ani. Afectată de moartea neașteptată a fiicei sale Minola (Maria-Ileana) și de boala fiului său Ștefan, principesa Ileana hotărăște să se călugărească, primind numele de maica Alexandra. Este fondatoarea mănăstirii cu hramul Schimbarea la Față, de lângă Ellwood City, Pennsylvania. În 1990, a revenit în România, ajungând la Bran, acolo unde înființase și condusese Spitalul „Inima Reginei", și la Curtea de Argeș, pentru a se reculege în fața mormintelor familiei. Principesa Ileana a României s-a stins din viață în 1991, după un accident petrecut în chilia sa, urmat de complicații.

Înaintea lucrării de față, domnița Ileana a scris cartea *Trăiesc din nou* (1952), o realizare extrem de valoroasă prin

acoperirea ei istorică și prin perspectiva unică, cu adevărat princiară, ca spirit și inteligență, prin onestitate și asumarea unor judecăți morale cuprinzătoare.

Comparativ, această a doua lucrare memorialistică, *Spitalul „Inima Reginei"* (publicată în S.U.A. în 1954) reprezintă o „poveste de suflet", o întoarcere spre micul domeniu care îi mai rămăsese acestei fiice a reginei Maria: Branul izolat, într-o regiune rurală marcată de elemente pitorești și frumoase tradiții religioase sau folclorice, dar și de neajunsuri cauzate de înapoierea economică și sărăcia agravate de anii de război, în ciuda faptului că zona nu a fost direct afectată de bombardamente.

Descinderea familiei regale în satul brănean aduce semne reprezentative ale modernității, precum minihidrocentrala construită în vremea reginei Maria, cu apeduct ingenios și două generatoare. De întreținerea acestor instalații se ocupa direct arhiducele Anton, soțul principesei, care, pe lângă impresionantul talent ingineresc și aviatic, era cunoscut și ca radioamator pasionat. Acestea sunt însă doar câteva dintre contribuțiile aduse de familia principesei la dezvoltarea Branului, alături de sprijinirea unor așezăminte publice și a activității turistice. Ceea ce avea să stârnească însă uimirea locuitorilor din regiune a fost minunatul echipament medical pe care, grație tenacității și farmecului moștenite de la ilustra ei mamă, principesa Ileana reușește să îl procure pentru spitalul său. Aceste dotări de excepție au fost puse în valoare de echipa de specialiști pe care a creat-o împreună cu dr. Radu Pușcariu, remarcabilă personalitate științifică și culturală, retras cu discreție la Bran alături de tatăl său, acad. Sextil Pușcariu.

Grație priceperii și metodelor moderne de administrare a spitalului, s-ar putea spune că personalul și pacienții nu au fost integrați într-o instituție, ci într-o adevărată familie, în care cei șase copii ai principesei au învățat, la rândul lor, ce înseamnă munca și implicarea, ce înseamnă responsabilitatea și necesitatea asumării unor riscuri, așa cum s-a văzut în episodul epidemiei de tifos. Acestea sunt principalele motive ce ne îndreptățesc să considerăm povestea Spitalului „Inima Reginei" o admirabilă lecție de viață, un prilej de a înțelege

mai bine acest luminos model de spiritualitate, devotament și patriotism reprezentat de principesa Ileana, în ciuda lipsurilor materiale și a presiunilor exercitate de ocupanții ruși, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Dincolo de posibilele evaluări literare sau istorice asupra lucrării, modestul demers al prefațatorului este să aducă – prin notele de la finalul cărții – câteva lămuriri privind destinul și identitatea principalelor personaje ale volumului, ascunsă de autoare sub pseudonime menite să le protejeze de eventualele persecuții ale regimului comunist.

La final, gândul meu se îndreaptă cu admirație către maica stareță Christophora, spre maica Magdalena și spre obștea mănăstirii ortodoxe „Schimbarea la Față" din Ellwood City, Pennsylvania, SUA, legatară a moștenirii spirituale a principesei Ileana – maica Alexandra; site-ul www.orthodoxmonasteryellwoodcity.org/about/foundress dedicat fondatoarei mănăstirii trimite la o pagină web despre Spitalul „Inima Reginei".

De asemenea, doresc să aduc calde mulțumiri arhiducelui Dominic și echipei de profesioniști care asigură managementul Castelului Bran – doamnei Lia Doru-Trandafir, doamnei Bogdana Balmuș, domnului Alexandru Prișcu.

Îmi exprim deosebita considerație pentru istoricii de suflet ai Branului, dr. Emil Coriolan Stoian, dr. Narcis Dorin Ion, dr. Nicolae Pepene, dna Nicoleta Petcu, dl Sebastian Mălușelu și, de asemenea, pentru prof. Constantin Ciurea, prof. univ. Simona Miclăuș și prof. univ. Honorius Popescu.

Mulțumesc doamnei Cristina Ciulei, fiica dr. Radu Pușcariu, precum și urmașilor dr. Octav Marinescu pentru bunăvoința de a lămuri identitatea unor personaje din volumul de față.

Un gând pios pentru dl Radu-Mihai Dimăncescu, care ne-a părăsit recent, și toată gratitudinea fiului său, dl Alin Mihai Dimăncescu, care l-a secondat cu atâta pricepere și eleganță în opera memorialistică.

Sunt recunoscător pentru prietenia sa domnului Tom Kinter, americanul numit în presa românească „ultimul cavaler al reginelor României", autor al minunatei pagini web www.tkinter.smig.net/PrincessIleana.

Florin Sandu

NOTA AUTOAREI

Ne întrebăm mereu cum ajunge o carte să fie scrisă. De mult timp simțeam că am o poveste de spus, una trăită de mine, despre oameni sub încercarea vremurilor, într-un sat numit Bran, din patria mea. Aceasta e povestea.

Anii despre care istorisesc au fost dintre cei mai dinamici; fiecare zi a fost încărcată de evenimente, și nu a fost ușor să le aleg pe cele despre care să scriu. Mintea și inima îmi sunt pline de imagini și amintiri care fac în așa măsură parte din mine, și eu din ele, încât mi-e greu să le îmbrac în cuvinte suficient de clare pentru ca un străin să le poată citi și împărtăși alături de mine. Sunt încă prea legată de tot ceea ce s-a întâmplat.

Am găsit însă o uimitoare înțelegere și o apropiere de filozofia și idealurile mele la prietena și secretara mea, Lucile Howard. Fără cooperarea și capacitatea ei de a vizualiza povestirile pe care i le spuneam, făcându-le să reînvie pe hârtie, această carte ar fi rămas pe termen nedefinit doar un cadru, o mică colecție de date și de anecdotic. Ea a întrupat osatura pe care i-am oferit-o. Sunt recunoscătoare pentru prietenia care a făcut posibilă această carte.

Aprecierile mele se îndreaptă, totodată, spre trei prieteni care ne-au consiliat, compatrioții mei, dr. Ștefan Isărescu și dr. Mircea Anthony Giurgiu, precum și spre medicul meu american, dr. Edward J. Sawyer. Ei ne-au împărțit cu generozitate din timpul și din sfaturile lor.

Pentru ajutorul acordat la pregătirea manuscrisului pentru editură și pentru stimulentul adus de interesul lor, doresc să mulțumesc dlui David S. Pollard, dnei Sylvia R. Rice și dnei Betty Tobias. A fost o bucurie să lucrez cu ei.

În cele ce urmează, voi începe să vorbesc despre mine, pentru a răspunde la o întrebare pe care multe persoane mi-au pus-o în ultima vreme: cum am devenit asistentă medicală? Unde m-am format? De câtă experiență am avut nevoie pentru a face să funcționeze propriul meu spital?

De fapt, s-a întâmplat să ajung asistentă medicală mai degrabă pentru că a fost nevoie de mine decât în urma unei instruiri formale. Am urmat cursuri de îngrijire medicală la domiciliu și de prim-ajutor în organizația de fete a cercetașilor englezi, iar mai târziu la Crucea Roșie Română. Am urmat un curs intensiv de scurtă durată în Austria, atunci când am transformat o parte a reședinței mele de acolo într-un spital pentru ofițerii români răniți. Calificările mele au fost mai mult în spiritul decât în litera cărții. Mi-a plăcut să am grijă de oameni și am avut o abilitate intuitivă reală. Am studiat manuale și am acumulat o largă experiență de acordare a asistenței medicale cu mult înainte să mă gândesc la propriul meu spital. În primii zece ani de după căsătorie am condus un dispensar de copii la Sonnberg, în Austria, și am mers să-i îngrijesc pe bolnavi acasă, ceea ce am făcut și la Bran, în România.

Imediat după reîntoarcerea mea la Bran, în 1944, am lucrat vreme de patru luni la Spitalul Crucii Roșii din Brașov, iar experiența mea de acolo m-a învățat, în scurt timp și într-o măsură rezonabilă, cum poate fi administrat un spital în condițiile dificile și apăsătoare ale războiului. Ceea ce nu știam a trebuit să învăț curând, prin forța împrejurărilor. Pentru un curs rapid, nu știu profesori mai buni ca urgența și necesitatea.

Asistența medicală a însemnat pentru mine împlinirea unei nevoi profunde. Dragostea mea de oameni și dorința de a-L sluji pe Dumnezeu ajutând ființele umane și-au găsit expresia în îngrijirea bolnavilor. Fiica mea Sandi mi-a zis mai demult, când a renunțat la facultate pentru cariera de asis-

tentă medicală: „Nu e vorba de ploști urinare, e vorba de a salva vieți. Trebuie s-o facă cineva – e ca un fel de religie".

Exact asta a fost și pentru mine și a devenit chiar mai mult decât atât, pentru că așa am avut șansa să-i cunosc și să-i iubesc pe țăranii noștri români mai bine decât aș fi avut vreodată ocazia, iar înțelegându-i pe ei cred că am ajuns să înțeleg puțin mai bine umanitatea.

Aceasta este povestea Spitalului „Inima Reginei", adevăratul erou al acestei cărți. Este o poveste a Branului – într-o vale strâmtă dintre munți, pierdută departe, în spatele Cortinei de Fier – și a țăranilor cărora le-a aparținut acest spital. Este povestea vieții la Bran, o poveste de muncă și ajutorare, de dragoste și echitate. Este o poveste ce nu se va sfârși niciodată, pentru că nu vom înceta niciodată să ne-o amintim.

Ileana, noiembrie 1953

Pentru Sandi

CAPITOLUL I

Soneria telefonului răsună strident în odaia mea din turn, trezindu-mă din somnul adânc. Am bâjbâit pe întuneric și am găsit receptorul.

— Domniță!

— Da? Am recunoscut vocea Giniei, asistenta de noapte de la spitalul meu de jos, din vale.

— Dr. Pușcariu ar dori să veniți de îndată. Avem o urgență.

— Care-i necazul, soră Ginia?

— S-a întors de la Brașov aducând cu el pacienta pe care a fost chemat s-o vadă astă după-amiază. Crede că e cel mai înțelept s-o opereze fără întârziere și ar vrea să-l asistați.

— Mulțumesc. Spune-i, te rog, doctorului Pușcariu că voi fi acolo cât pot de repede.

Am pus telefonul în furcă, am aprins lumina – care a desenat umbre mari, stranii și curbate, parcă însuflețite, în odaia mea cu pereți groși, boltiți – și am sărit din pat. Mi-am îmbrăcat în grabă uniforma, încă pe jumătate adormită; am coborât apoi pe scara îngustă – în vârful picioarelor, ca să nu trezesc pe nimeni –, traversând fără zgomot mica curte interioară către holul unde, pe dibuite, am izbutit să răsucesc cheia și să deschid ușa grea din lemn de stejar. Am ieșit, neuitând să trag cu grijă ușa după mine și m-am oprit o clipă în capătul șirului lung al treptelor de piatră care duceau spre șoseaua de jos. Muntele se ridica negru înaintea mea, clar conturat, învelit în pădurile sale și în întunericul nopții.

Era beznă, dar puteam vedea la lumina stelelor, și m-a încercat un sentiment straniu în timp ce coboram treptele în fugă, urmând apoi fâșia albă a drumului care cobora ritmic prin umbra adâncă, de-a lungul pantei abrupte a dealului, cotind brusc spre șosea. Aici, un chip a ieșit deodată înaintea mea, din întuneric. Inima mi-a stat în loc într-o spaimă de-o clipă care s-a risipit de îndată ce am recunoscut santinela și am fost, la rândul meu, recunoscută. Mi-a prezentat arma și am pășit grăbită mai departe, pe șoseaua întunecată.

Mergând, auzeam râul larg și puțin adânc curgând repede în dreapta mea, fără să-l pot vedea în întuneric, pentru că nimic nu era luminat în jur, în afară de spitalul spre care mă îndreptam. Am traversat podul lat, din lemn, de peste râu, care lega unica șosea a satului de spital. Forma scundă și alungită a clădirilor de abia se întrezărea printre sălciile de pe mal, fiind turtită parcă de masa întunecată a coastei împădurite a dealului ce se înălța în spate. Am urcat în fugă treptele înguste spre sala de așteptare iluminată și am intrat în blocul operator. Ultimele urme de somnolență dispăruseră și mintea mi-era acum clară și receptivă. Eram gata pentru urgența care mă sculase din pat.

Chirurgul nostru șef, dr. Pușcariu, fusese chemat târziu, cu o seară înainte, la o consultație în orașul Brașov, aflat la treizeci de kilometri distanță. Pacienta pe care a mers s-o vadă, o femeie bogată, s-a dovedit a avea o ocluzie a intestinului subțire, produsă nu de multă vreme și fără a fi o urgență, cu toate că era recomandabilă o operație imediată. Din cauza stării de război și a ocupației rusești, spitalele din Brașov aveau paturi puține pentru pacienți civili, și ceea ce era și mai rău, duceau lipsă de strictul necesar pentru o astfel de operație. Dr. Pușcariu a decis că cel mai bun lucru era să riște transportarea pacientei pe lungul drum până la Bran.

Toate acestea mi le-a spus când am ajuns, agitată și cu respirația întretăiată. Eram dispusă să pregătesc sala de operație și să-l asist? Desigur! În timp ce făceam preparativele obișnuite, împreună cu infirmiera din serviciul de noapte – sortarea instrumentelor ce urmau a fi sterilizate, alegerea

narcoticelor și a stimulentelor care ar fi fost de folos, desemnarea unei infirmiere pentru îngrijirea postoperatorie și stabilirea unui salon care să fie pregătit pentru pacienta noastră – am simțit că atinsesem una din marile mele ambiții. Nu numai cei sărmani și nevoiași băteau la ușa mea pentru ajutor, ci și oamenii bogați, aflați în căutarea eficienței medicale și chirurgicale și a bunei îngrijiri, începuseră să vină la micul și modestul meu spital, adăpostit în barăci de lemn care fuseseră luate în râs și ridiculizate, și la mine, excentrica prințesă care a vrut să se joace de-a asistența medicală.

Începusem cu siguranță să fim recunoscuți ca fiind serioși în scopul asumat și deopotrivă profesional echipați pentru a salva vieți. Locuitorii sărmani ai satului, dar și cei din împrejurimi aflaseră de multă vreme că eram acolo spre a-i ajuta. Cu toate astea, a fost nevoie de eforturi îndelungate și tenace ca să-i convingem să vină. N-a fost puțin lucru să câștigăm încrederea celor sărmani și nebăgați în seamă, dar a-i face încrezători pe cei mai înstăriți, pretențioși și greu de mulțumit a fost o victorie importantă în lupta îndelungată pe care spitalul meu a dus-o pentru a exista și pentru a vindeca de dragul oamenilor, indiferent de rang sau de avere.

Da, am avut de parcurs un drum foarte lung, spitalul meu și cu mine, în cei trei ani de când începusem, având doar o mică fâșie de teren între o margine stâncoasă de deal împădurit și un râu repede de munte și modesta mea pricepere profesională, destul de nesigură. Totul a fost construit pe credință – a fost realizarea unei viziuni de a servi celor din jur pentru îndeplinirea unei necesități acute.

*

Războiul răscolea de șase ani, cu furie, întinsul Europei. În 1941, când Germania a declarat război Rusiei[1], România s-a alăturat Axei. Nu prea avusese de ales în această privință. În scurta ei alianță cu Germania, Rusia își însușise Basarabia și Bucovina, provinciile răsăritene ale României, ceea ce ne-a

1. Uniunea Sovietică (n.tr.).

revoltat. Rusia era inamicul nostru tradițional; ne-a invadat țara de multe ori în trecut, iar românii au fost și sunt profund antiruși și noncomuniști. Noi n-am avut niciodată încredere în Rusia, și când criza a venit și a trebuit să alegem de care parte să fim, n-am vrut-o nicidecum. Germania ne-a oferit retrocedarea provinciilor pierdute, și, chiar dacă poporul român a fost foarte rece, ca să nu spun glacial, față de naziști, prietenia germană a fost preferată celei rusești. A trebuit să facem o alegere. Dar în afară de sentimente, un calcul rece ne arată că, dacă România s-ar fi alăturat celeilalte tabere în 1941, ar fi devenit de îndată un câmp de luptă, iar germanii ar fi ocupat-o imediat, devenind dușmani înverșunați în loc de prieteni aroganți.

În 1944 trupele germane se retrăgeau, iar armatele rusești ajunseseră foarte aproape de frontiera poloneză și de cea română. În mai, pentru a se apăra la vest de invazia aliată din Franța și de asemenea la nord, unde erau foarte vulnerabili, naziștii și-au retras cele mai bune trupe de pe frontul de est, lăsându-și aliații de acolo în voia sorții. Armata română fusese mult împrăștiată și împuținată de acești trei ani de război și nu putea să ne mai apere. Totodată, eram dependenți în mare măsură de sprijinul germanilor pentru armament, cu care de altfel încetaseră să ne mai aprovizioneze. Ne găseam deci complet neajutorați și larg expuși invaziei rusești care stătea să înceapă.

Începusem totul în Austria, țara soțului meu, unde am transformat o parte din castelul nostru de la Sonnberg, de lângă Viena, într-un spital pentru răniții de război. Dar în 1944, când situația se înrăutățise, am revenit în țara mea natală, așa cum te refugiezi în brațele mamei în vremuri de restriște. Mama mea murise, dar încă mă puteam întoarce la căminul pe care ea mi-l lăsase și la oamenii pe care i-a iubit și de care mă simțeam și eu foarte apropiată. Sfidând ceea ce părea a fi rațiunea, mi-am luat copiii din Vestul aparent mai sigur, mutându-ne în Est, unde spectrul terifiant al Rusiei se ivise, uriaș și copleșitor, la fruntariile noastre. Dar știam că sunt în țara unde siguranța mea sălășluia în inimile oamenilor.

Acest sentiment a izvorât doar din instinct, iar realitatea crudă avea să-mi dea curând dreptate.

Îi plasasem deja pe copiii mei – Ștefan, în vârstă de doisprezece ani, Maria-Ileana (Minola), de unsprezece ani, și Alexandra (Sandi), de zece ani – în școli germane din Brașov cu un an înainte, pentru a-i îndepărta de influența nazistă din Austria și de pericolul continuu al bombardamentelor. La acea dată, bombardamentele încă nu începuseră în România; primul raid aerian a avut loc acolo în februarie 1944. Cei trei copii mai mici – Dominic (Niki), de opt ani, Maria-Magdalena (Magi), de șase ani, și Elisabeta (Herzi), de patru ani – rămăseseră cu mine în Sonnberg, unde, până la momentul în care am plecat, nu fuseseră raiduri aeriene, deși, așa cum am spus, le așteptam de la o zi la alta.

Când am revenit în România nu aveam un plan închegat de a rămâne acolo. Era singurul loc sigur pe care îl găsisem pentru copiii mei – nu aveam de unde să știu, când am părăsit căminul nostru de la Sonnberg, că nu-l vom mai revedea niciodată.

Am călătorit doar cu cele necesare unei ședere de scurtă durată; restul lucrurilor au rămas în Austria. Anton, soțul meu, era încă în serviciul Luftwaffe și nu avea să ne urmeze la Bran decât în luna iulie a acelui an, când a fost demobilizat din armata germană.

Viața era prea grăbită și solicitantă atunci ca să mai pot planifica ceva. Fiecare zi era plină de emoție și tensiune. Nu puteam ști ce urma să se întâmple. M-am stabilit împreună cu cei șase copii în micul meu castel și m-am uitat apoi în jur, încercând să văd cum aș fi putut fi de folos, cum era mai bine să-mi reiau locul în comunitate și să-i ajut pe brăneni, căci Branul ne era acum adăpost. Trăind și lucrând acolo, învățându-i și îngrijindu-i pe oamenii din Bran, mi-am dat seama că, la rândul meu, și eu învățam de la ei. De-a lungul celor patru ani care au urmat, am fost martora rezistenței lor în fața comuniștilor, am învățat de la ei cum să înfrunt pericolul, chinul și moartea, răbdând în tăcere, cu dârzenie și credință absolută în bunătatea lui Dumnezeu – disciplină ce urma

Legitimația principesei Ileana de membru al Crucii Roșii

Principesa Ileana alături de arhiducele Anton și de cei șase copii

